

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTA- SUUNNITELMA 2020–2024 Vuosi 2020

Oiva-tarkastukset

Uimarannat

Tarkastukset

Juomavesi

Uima-altaat

Elintarvikkeet

Tupakan myynti ja tupakointikielto

Elintarvikehuoneistot

....ym. kuuluvat ympäristöterveydenhuollon alaan

Sisältö

Vuosi 2020.....	0
1. JOHDANTO	2
2. ympäristöterveydenhuollon valvonnan TAVOITTEET	3
3. RESURSSIT	5
3.1 Henkilöstöresurssit	5
3.2 Talousresurssit	5
4. TERVEYSVALVONNAN TYÖAJAN TARVE	6
5. OHJELMAKAUDEN 2020–2024 TEEMA-ALUEET	7
5.1 Arviointi- ja ohjauksenkäynnit	7
6. HENKILÖSTÖN TÄYDENNYSKOULUTUS	9
7. VALVONTAMAKSUT	10
8. LAATUJÄRJESTELMÄ.....	10
9. LABORATORIOANALYYSIT	11
10. VIESTINTÄ JA ASIAKASPALVELU	11
11. HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN	12
11.1 Vesivälitteisten epidemioiden ja ruokamyrkytys-epidemioiden selvittely	1
3	
12. VALVONTASUUNNITELMAN ARVIOINTI.....	14
13. VALVONTASUUNNITELMAN JA SEN ARVIOINNIN HYVÄKSYMINEN	15

Liitteet:

Liite 1	Elintarvikevalvontasuunnitelma 2020–2024, vuosi 2020
Liite 2	Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma 2020–2024, vuosi 2020
Liite 3	Tupakkalain valvontasuunnitelma 2020–2024, vuosi 2020

1. JOHDANTO

Valvontaohjelman laatimisvaatimus sisältyy seuraaviin lakeihin:

- Elintarvikelaki (23/2006) 47 §
- Terveydensuojelulaki (763/1994) 4 a §
- Tupakkalaki (549/2016) 83 §
- Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009) 8 §

Yhteistoiminta-alueen omat valvontasuunnitelmat päivitetään vuosittain. Tähän suunnitelmaan sisältyvät erillisinä liitteinä elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnan toimialakohtaiset suunnitelmat. Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kuntien vuonna 2020 järjestämien eläinlääkäripalvelujen valvontaa varten laaditaan erillinen suunnitelma.

Valvontasuunnitelma on ehkäisevän valvonnan työväline. Suunnitelma noudattaa ympäristöterveydenhuollon yhteistä valtakunnallista valvontaohjelmaa vuosille 2020-2024. Paikalliset tarpeet ja riskit huomioidaan toimintojemme riskinarvioinnin avulla. Valvontasuunnitelmassa on määritelty vuoden aikana suoritettavat suunnitelmalliset tarkastukset ja näytteenotot. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on ilmoitettu mm. erityyppisten kohteiden tarkastustiheys. Jokaiselle ehkäisevän valvonnan osa-alueelle eli elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkavalvonnalle on lisäksi erilliset tavoitteet ja painotusalueet, jotka on kuvattu liitteissä 1 - 3. Valvontasuunnitelmaan sisältyy myös aikaisempien vuosien tarpeisiin perustuva arvio suunnittelemaan ja kiireelliseen valvontaan tarvittavasta ajasta.

Valvontasuunnitelma voidaan laatia joko yhdeksi tai useaksi vuodeksi kerrallaan, mutta se on päivitettävä vähintään kolmen vuoden välein. Koska valvottavat toiminnot sekä resurssit ja painopisteet vaihtelevat vuosittain, laaditaan valvontasuunnitelmasta vuotuinen päivitys, joka hyväksytään Pietarsaaren sosiaali- ja terveysviraston valvontajaostossa. Päivitykset ja lisätiedot käsitellään henkilöstökouksissa. Ympäristöterveydenhuollon päällikkö vastaa suunnitelman yleisen osan päivittämisestä. Elintarvikevalvontaa harjoittavat terveystarkastajat päivittävät elintarvikevalvonnan suunnitelman ja myös suurimman osan tupakkavalvonnan suunnitelmasta. Terveydensuojelun valvontaa harjoittavat terveystarkastajat päivittävät terveydensuojelun valvontasuunnitelman.

Sosiaali- ja terveysviraston kotisivuilla on ollut tietoa valvontasuunnitelmien päivittämisestä vuodeksi 2020. Kommentteja ei saapunut.

Ympäristöterveydenhuolto on itsenäinen tulosalue Pietarsaaren sosiaali- ja terveysvirastossa. Yhteistoiminta-alue käsittää isäntäkuntana toimivan Pietarsaaren kaupungin lisäksi Pedersören kunnan, Luodon ja Uudenkaarlepyyn. Ympäristöterveydenhuoltoa ei siirretä mahdollisesti perustettavaan uuteen Pohjanmaan sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymään. Sen vuoksi neljän kuntamme ympäristöterveydenhuollon tehtävät tulee järjestää jollakin mulla tavoin, ja asian suunnittelu on aloitettava.

Aikaisempi Evira (Elintarviketurvallisuusvirasto), Mavi (Maaseutuvirasto) ja Mitpa (osa Maanmittauslaitoksen tietotekniikkapalvelukeskusta) yhdistyivät 1.1.2019 yksiköksi, jonka nimi on Ruokavirasto.

2. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONNAN TAVOITTEET

Ympäristöterveydenhuoltotyön tavoitteena on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia ja tiedottaa asiakkaille, miten haitoilta voi suojautua. Laadukkaan ympäristöterveydenhuollon valvonnan varmistaminen edellyttää, että valvonta on suunnitelmallista, sitä tehdään riittävin voimavaroin ja se on oikein kohdennettua, tehokasta sekä eri toimijoita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti kohtelevaa.

Valtakunnallisen valvontaohjelman 2020 – 2024 tavoitteena on valvonnan kehittäminen ja yhtenäistäminen sekä valvonnan vaikuttavuuden ja laadun lisääminen yhtenäistämällä valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti. Tämä toteutetaan:

1. Valvonnan tehokkaalla kohdentamisella
2. Valtakunnallisilla tietojärjestelmillä
3. Valvonnan maksullisuudella

Kolme osatavoitetta voidaan saavuttaa seuraavasti:

1. Ympäristöterveydenhuollon valvonnan tulee olla suunnitelmallista ja perustua jatkuvaan riskien arviointiin. Valvontaa tulee suunnata niihin kohteisiin, joissa sille on eniten tarvetta. Riskin suuruuteen vaikuttavat mm. toiminnan luonne, laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys. Valvontaa voidaan harkita kevennettäväksi silloin, kun toiminnanharjoittajan on todettu hoitavan velvoitteensa asianmukaisesti, mutta perustelut on tällöin kirjattava selkeästi. Yhtenäisen valvontakäytännön aikaansaamiseksi on valtakunnallisissa suunnitelmissa huomioitu samantyyppisten ja kokoluokaltaan samansuuruisten kohteiden tarkastustiheyksien periaatteet, mutta kunnan tulee arvioida riskejä kohdekohtaisesti ja kohdentaa valvontaa sen mukaisesti. Kohteiden tarkastustiheys on arvioitava tarpeen mukaisesti, ei yksikön resurssien perusteella. Valvonnalla ei tarkoiteta pelkästään tarkastuksia, vaan se käsittää myös muita lainsäädännön noudattamiseen tähtäviä toimenpiteitä, kuten ehkäiseviä toimenpiteitä ja näytteenottoa. Yhteistyö ja avoin vuoropuhelu toimijoiden ja eri viranomaisten välillä mahdollistavat tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen valvonnan. Valvontaviranomaisen on myös seurattava, että toimija poistaa mahdolliset epäkohdat, ja käytettävä tarvittaessa hallinnollisia pakkokeinoja epäkohtien poistamiseksi.

Hyvin toimivan ympäristöterveydenhuollon avulla voidaan välttää/minimoida epidemioita sekä vähentää terveydenhuoltopalvelujen käyttöä. Myös monet pitkäaikaissairaudet ovat ehkäistävissä, jos ongelmat korjataan ajoissa, esim. sisäilmaongelmat.

2. Käytettävien tietojärjestelmien avulla saadaan kattavaa tietoa ympäristöterveydenhuollon eri aloista, mikä tukee työn kehittämistä. Tietoja tarvitaan oman työmme ohjauksen tueksi, mutta myös keskusviranomaiset tarvitsevat niitä erilaisten valtakunnallisten ohjeiden perustaksi.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen seurantaan varten on valtakunnallinen tietojärjestelmä VYHA. Ohjelmaan raportoidaan esim. henkilöresurssit, hyväksytyt valvontasuunnitelmat ja niiden arviointi. Ohjelmaa kehitetään siten, että siihen rekisteröidään myös aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauksenkäynnit (AJO-käynnit).

Tammikuun 2019 alussa otettiin koko maassa käyttöön täysin uusi valtakunnallinen VATI-tietojärjestelmä toiminta- ja valvontatietojen välitöntä seurantaan varten. Ohjelma mahdollistaa keskusviranomaisille koko maan kehityksen reaaliaikaisen seurannan. Ohjelma korvaa aikaisemman KUTI/YHTI-järjestelmän. Tarkoituksena on, että ohjelma helpottaa suunnittelua ja päivittäistä valvontatyötä. Tietojärjestelmän käyttöönotto vaikuttaa päivittäiseen työhömmee, ja vielä tulevalla kaudella erilaiset vikailmoitukset ja kehittämistyö vievät resursseja varsinaiselta valvontatyöltä.

Vuoden 2020 aikana laaditaan uusi tietojärjestelmä eläinlääkintähuollon eläinsuojelukäytien seurantaan varten. Eläintautien ja epidemioiden seurantaan (esim. salmonellavalvontaa) sekä eläinten lääkitsemisen valvontaa varten on tietojärjestelmä ELTE, joka otetaan käyttöön asteittain vuosina 2020–2023.

3. Valvontasuunnitelman mukainen suunnitelmallinen valvonta on pääsääntöisesti maksullista, mutta maksut eivät kata kaikkia ympäristöterveydenhuollon kustannuksia. Keskusviranomaiset pitävät tärkeänä, että kunnalliset yksiköt perivät maksun kaikista niistä suoritteista, joista lain mukaan voidaan periä maksu. Laskutusperiaatteena on, että perittävän maksun tulee vastata suoritteeseen käytettyä aikaa. Poikkeuksena tästä on tupakkalain mukainen vuotuinen valvontamaksu, joka on veroluonteinen. Myös valvontahankkeisiin liittyvät tarkastukset ovat maksullisia, jos ne on kirjattu valvontasuunnitelmaan. Maksut on perittävä hyväksytyin taksan mukaisesti. Ympäristöterveydenhuollon talousarvioon on lisäksi varattava varoja myös sellaisiin tapahtumiin, joista ei voida laskea toiminnanharjoittajaa, kuten elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden tai valitustapausten selvittäminen. Myöskään viranomaisyhteistyöstä ja varautumiseen liittyvästä työstä ei voida periä maksua.

3. RESURSSIT

3.1 Henkilöstöresurssit

Ympäristöterveydenhuollolla on 13,5 virkaa/toimea, jotka jakautuvat kahteen kustannuspaikkaan, eläinlääkintähuoltoon ja terveysvalvontaan. Taulukossa 1 ovat vuoden 2020 talousarvioon sisältyvät henkilötyövuodet kustannuspaikoittain.

Terveysvalvonta (henkilötyövuodet):	Eläinlääkintähuolto (henkilötyövuodet):
Ympäristöterveydenhuollon päällikkö (0,85)	Ympäristöterveydenhuollon päällikkö (0,15)
Toimistos sihteeri (0,85)	Toimistos sihteeri (0,15)
Terveystarkastaja (6)	Hygienenikkoeläinlääkäri (1)
Näytteenottaja (0,5)	Valvontaeläinlääkäri (1)
	Praktikkoeläinlääkäri (3) sekä 1 miehityksen ulkopuolinen eläintenhoitaja

Taulukko 1. Virat/toimet 1.1.2020

Henkilöstötilanne on ollut haastava vuonna 2019. Vuoden lopussa terveystarkastajan virkoja on 1,3 vähemmän kuin oli suunniteltu. Vuoden 2020 alussa kaikki terveystarkastajan virat ovat täytettynä, neljä kokoaikaisesti ja kaksi osa-aikaisesti henkilökohtaisten osa-aikatyötoiveiden vuoksi.

Vuoden 2019 lopussa valvontaeläinlääkäriä ei ole lainkaan ja hygieenikkoeläinlääkäri virka on täytetty vain 40-prosenttisesti. Hygieenikkoeläinlääkäri virka on vuonna 2020 ainakin osittain täyttämättä. Toiveissa on, että avoimena oleva valvontaeläinlääkäri virka saadaan täytettyä, mutta valvontaeläinlääkärien rekrytointi on tällä hetkellä vaikeaa myös muualla maassa. Eläinlääkintähuollon henkilöstötilanne on edelleenkin haasteena vuonna 2020 ja vaikuttaa praktikkoeläinlääkärien työtaakkaan. Vuodeksi 2020 on mahdollista palkata eläintenhoitaja Pietarsaaren eläinlääkärivastaanoton vahvistukseksi.

3.2 Talousresurssit

Vuodeksi 2020 hyväksytyn talousarvion mukaan ympäristöterveydenhuollon toimintakustannukset ovat yhteensä 1 093.500 € (terveysvalvonta 544.126 € ja eläinlääkintähuolto 549.374 €), josta henkilöstökulujen osuus on 847.073 € (77,5 % kokonaistalousarviosta). Vuodeksi 2020 on terveysvalvonnan maksutuotoiksi budjetoitu 81.000 € ja eläinlääkintähuollon 45.000 €.

4. TERVEYSVALVONNAN TYÖAJAN TARVE

Taulukko 2 sisältää kohteiden määrän ja vuodeksi 2020 suunniteltujen henkilötyöpäivien määrän marraskuussa 2019 rekisteröityjen kohteiden mukaan. Sarakkeeseen "Suunnitellut henkilötyöpäivät 2020" on laskettu henkilötyöpäivien tarve. Suunnitelmallisen valvonnan henkilötyöpäivät perustuvat keskusviranomaisten suositusten ja oman riskinarvioinnin mukaan laskettuun tarpeeseen. Muut henkilötyöpäivät ovat arvio, joka perustuu aikaisempien vuosien tarpeeseen.

Valvonta-ala	Kohteiden määrä	Suunnitellut henkilötyöpäivät 2020
Elintarvikevalvonta		264 seuraavasti:
– suunnitelmallinen valvonta	1233	209
– näytteenotot		5
– suunnittelematon valvonta		50
Terveydensuojeluvalvonta		311 seuraavasti:
– suunnitelmallinen valvonta	358	113
– näytteenotot		98
– suunnittelematon valvonta		100
Tupakkavalvonta		10 seuraavasti:
– suunnitelmallinen valvonta	49	8
– näytteenotot		0
– suunnittelematon valvonta		2
Ajoaika		55
YHTEENSÄ	1640	640

Taulukko 2. Kohteiden määrä ja resurssien tarve valvonta-aloittain

Henkilötyöpäivät on laskettu kolmen valvonta-alamme suunnitelmallisen valvonnan ja näytteenottojen sekä arvioitu suunnittelemattoman valvonnan ja ajoaikojen osalta. Suunnitelmallisen valvonnan henkilötyöpäiviin sisältyvät vuodeksi 2020 riskinarvioinnin mukaan suunnitellut tarkastukset, jotka on eritelty toimialakohtaisissa liitteissä. Myös näytteenottojen henkilötyöpäivät ovat suurimmaksi osaksi mainituissa liitteissä olevia suunniteltuja näytteenottoja, mutta niihin sisältyy myös arvio mahdollisesta suunnittelemattomasta näytteenotosta.

Suunnittelemattoman valvonnan henkilötyöpäiviin sisältyvät esim. ennakoimattomat tarkastukset, epidemioiden ja valitusten selvitykset, pakkokeinot, lausunnot ja neuvonta. Suunnittelemattoman valvonnan ajan tarve on arvioitu aikaisempien vuosien toteuman mukaan. Vuoden 2020 ajoaika arvioitiin aikaisempina vuosina käytetyn ajan mukaan.

Taulukkoon 2 sisältyvät 640 henkilötyöpäivää ovat ne työpäivät, jotka tarvitaan suunnitelmalliseen valvontaan keskusviranomaisten suositusten ja oman riskinarvioinnin mukaan. Kaikki taulukon 2 henkilötyöpäivät ovat tietojärjestelmään kirjattavia päiviä. Jos 6 terveystarkastajan virkaa ovat täytettyinä koko vuoden 2020, tulisi suunnitelmaa kyetä noudattamaan tyydyttävällä tavalla.

Terveysvalvonta laatii vuodeksi 2020 oman, yksityiskohtaisemman työsuunnitelman, joka perustuu tähän valvontasuunnitelmaan ja huomioi resurssimme vuoden alussa. Priorisointimme mukaan ensisijaisesti valvotaan kohteita, joissa on suurimmat riskit, esim. elintarvikkeiden valmistus, talousvesi, kohteet joissa oleskelee altistuvia ryhmiä (lapsia, vanhuksia) sekä kohteet, joita ei ole tarkastettu viime vuosina. Elintarviketiimi ja terveydensuojelutiimi laativat yksityiskohtaisemmat työsuunnitelmansa itse.

Kattavaa etukäteissuunnitelmaa on mahdotonta laatia ennakoimattomien tekijöiden vuoksi. Esimerkiksi ruokamyrkytysten tai vesivälitteisten epidemioiden, pakokokeinojen sekä koulujen/päiväkotien sisäilmaongelmien selvittelyyn kuluu runsaasti työaika. Taulukossa 2 eritellyn kirjatun työajan lisäksi kuluu sen vuoksi paljon aikaa myös esim. valitusten selvittämiseen, kehittämis- ja laatutyöhön, uusiin asetuksiin ja direktiiveihin liittyvään koulutukseen ja itseopiskeluun, riskinarviointeihin, asiakkaille suunnattuun tiedotukseen ja neuvontaan, eri palavereihin ja kokouksiin sekä hallinnollisiin tehtäviin. Valtakunnallisesti arvioidaan, että kattavaan valvontaan tarvittava kokonaistyöaika on 1,5 – 2 kertaa se työaika, joka tarvitaan tarkastuksiin.

Myös vuonna 2020 kuluu työaika keskeisen VATI-tietojärjestelmän tietojen ylläpitoon. Vuosien 2020–2024 valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tähdennetään, että kuntien tulee varautua siihen, että tietojärjestelmätyö vaikuttaa valvontayksiköiden toimintaan kaudella, koska ohjelman kehittäminen jatkuu tulevina vuosina ja vaatii myös yksikköjen työpanoksia. Työ- ja elinkeinoministeriössä on meneillään hankekokonaisuus, jonka tavoitteena on yrityksille tarkoitettujen sähköisten asianhallintajärjestelmien kokoaminen siten, että ne ovat yleisön helposti saatavilla.

5. OHJELMAKAUDEN 2020–2024 TEEMA-ALUEET

Valtakunnallisen ohjelman mukaan kauden yhteisenä teemana ovat valvonta ja yhteistyö. Nämä saavutetaan seuraavasti:

1. Arviointi- ja ohjauskäynnit
2. Viranomaisyhteistyö
3. Yhteistyö toimijoiden kanssa
4. Varautuminen

5.1 Arviointi- ja ohjauskäynnit

Aluehallintovirastojen tulee tehdä arviointi- ja ohjauskäynti (AJO-käynti) jokaiseen ympäristöterveydenhuollon yksikköön ohjelmakauden aikana. Käyntien tarkoituksena on yksikön toiminnan arviointi sekä ohjaus ja tukeminen. Lisäksi käyntien avulla kerätään tietoa eri yksikköjen ”hyvistä käytännöistä”, joita voidaan käyttää

valvonnan kehittämiseen koko maassa valtakunnallisilla koulutuspäivillä. Lisäksi käynneillä huomautetaan kehitettävistä tai korjattavista asioista.

5.2 Viranomaisyhteistyö

Hallintolain mukaan viranomaisten on autettava toisiaan ja pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua ja yhteistyötä eri viranomaisten, esim. ympäristönsuojelun, rakennusvalvonnan, työsuojelun, pelastuslaitoksen, poliisin, veroviranomaisen ja ELY-keskuksen kesken. Jos tulevana vuosina muodostetaan uusia, suurempia yksiköitä, on yhteydenpidon ja viestinnän jatkaminen peruskuntien kanssa ensiarvoisen tärkeää. Yhteistyötä on tehtävä niin toimijoiden valvonnan kuin varautumisen osalta. Myös eri ympäristöterveydenhuollon yksiköiden välinen yhteistyö on tärkeää ja sitä on tarpeen vahvistaa.

5.3 Yhteistyö toimijoiden kanssa

Ympäristöterveydenhuollon lakien noudattaminen edellyttää toimijoilta paljon osaamista. Viranomaisten on neuvottava ja ohjattava toimijoita esim. lainsäädäntöön ja sen tulkintaan liittyvissä asioissa eri tilanteissa. Toimijoille tulee antaa vaikuttamismahdollisuuksia silloin kun se on mahdollista. Tarkoituksena on siirtää viestinnän painopistettä yksisuuntaisesta viestinnästä viranomaiselta toimijalle vuorovaikutteeseen ja keskustelemaan malliin, jossa molemmilla osapuolilla on mahdollisuus esittää oma kantansa. Viranomaisen on vahvistettava yhteistyötä niiden toimijoiden kanssa, joilla on velvollisuus varautua erilaisiin häiriötilanteisiin.

5.4 Varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä veloitetaan sekä viranomaisia että toimijoita laatimaan valmiussuunnitelma häiriötilanteiden varalta. Keskusviranomaiset ovat laatineet ohjeita ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteita varten.

Terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisella on lain mukaan velvollisuus toimia epäiltäessä terveyshaittaa ja vastaavasti eläintautiviranomaisella epäiltäessä vastustettavaa eläintautia. Kuntien valmiussuunnitelmissa on oltava myös ympäristöterveydenhuollon toimialan valmiussuunnitelmaosa, jossa kuvataan mm. yhteydet ympäristöterveydenhuollon ja kunnan välillä häiriötilanteessa. Varautumisen toimivuuden varmistamiseksi on pidettävä vähintään yksi harjoitus ohjelmakaudella.

Ympäristöterveydenhuollolla on valmiussuunnitelma häiriötilanteiden varalta. Suunnitelman sisältö on kuvattu luvussa 11.

5.5 Omat painopisteet

Valtakunnallisten teema-alueiden lisäksi ympäristöterveydenhuollolla on kaksi

omaa painopistettä:

1. Laadun kehittämisen jatkaminen:

Terveysvalvonnalle, osana sosiaali- ja terveysvirastoa, myönnettiin uusittu SHQS-laaduntunnustus syyskuussa 2019. Ympäristöterveydenhuolto käyttää lisäksi sähköistä LaatuNet-laaturjestelmää, joka on kehitetty erityisesti kuntien ympäristöterveydenhuoltoa varten. Sosiaali- ja terveysministeriö osallistuu kehittämiskustannuksiin. Ks. myös luku 8.

2. Henkilöstön erikoistumisen kehittämisen jatkaminen:

Koska terveysvalvonta valvoo useita eri aloja (elintarvikkeet, terveydensuojelu sekä tupakka ja nikotiini), on tarkoituksenmukaista, että terveystarkastajat voivat erikoistua johonkin alaan/joihinkin aloihin, kuitenkin siten, että meillä on henkilöstöä, jolla on kaikkien osa-alueiden osaamista. Erikoistuminen on toteutettu siten, että kolme terveystarkastajaa työskentelee terveydensuojelun valvonnassa ja kolme elintarvikevalvonnassa. Tupakka- ja lääkelain valvonnasta huolehtii elintarviketiimi asian koskiessa myyntiä tai muuta elintarvikehuoneistoihin liittyvää, ja terveydensuojelutiimi, kun kyseessä on tupakointikielto lapsille ja nuorille tarkoitetuissa tiloissa ja asuntoyhteisöissä. Tarvitaan vielä erikoistumista kahden pääalan (elintarvikevalvonta ja terveydensuojeluvalvonta) sisällä, jotta valvonta olisi mahdollisimman laadukasta. Elintarvikevalvonnassa esim. laitosten, keskuskeittiöiden, ravintolaisien ja kontaktimateriaalien valvonta vaatii runsaasti karkiosaamista. Terveystarkastajien valvonnassa erityisosaamista tarvitaan lähinnä vesilaitosten ja sisäilmaongelmien sekä suunnitelmia ja eräitä ympäristölupia koskevien lausuntojen osalta.

6. HENKILÖSTÖN TÄYDENNYSKOULUTUS

Tehokas ympäristöterveydenhuollon valvonta edellyttää henkilöstön osaamisen varmistamista. Olennaisena osana toiminnan kehittämistä on yhteistoiminta-alueen viranhaltijoiden erikoistuminen. Terveystarkastajain (1326/2010) 5 §:n mukaan kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on huolehdittava siitä, että terveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi terveydenhuollon täydennyskoulutukseen. Määräys koskee myös ympäristöterveydenhuollon henkilöstöä. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa 2020–2024 on määritelty, että hyvä koulutustavoite on kahdeksan koulutuspäivää ympäristöterveydenhuollon työntekijää kohden.

Henkilöstö osallistuu vuosittain ajankohtaiseen täydennyskoulutukseen. Tämän mahdollistamiseksi varten on varattu talousarviovaroja. Vuodeksi 2020 koulutusta varten on varattu 7.300 €, mikä on 540,74 €/henkilö. Tuo summa ei riitä kahdeksaan koulutuspäivään työntekijää kohden. Keskusviranomaisten järjestämä koulutus on usein kunnille maksutonta, mutta koska useimmat kurssipäivät pidetään Helsingissä, syntyy matkoista ja mahdollisesta yöpymisestä kuitenkin kustannuksia.

Terveysvalvonnan tiloissa tai Vaasassa/Kokkolassa järjestetyn videoyhteyden kautta on ollut mahdollista seurata yhä useampia koulutustilaisuuksia, mikä vähentää kuluja huomattavasti ja mahdollistaa useampien henkilöiden osallistumisen koulutustilaisuuksiin.

Vuosittain laaditaan koulutussuunnitelma, ja henkilöstöllä on itsellään mahdollisuus ehdottaa tarvitsemiaan koulutuksia. Koulutukseen osallistuneen vastuulla on jakaa koulutuksesta saamaansa tarvittavaa tietoa asianomaiselle henkilöstölle. Siten koulutuksen sisällöstä hyötyvät myös ne, jotka eivät ole osallistuneet koulutukseen.

7. VALVONTAMAKSUT

Kunnallisen valvontasuunnitelman mukainen valvonta on maksullista. Kunnan valvonnasta perimät maksut eivät kuitenkaan kata kaikkia valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Valvontamaksut tulisi käyttää ympäristöterveydenhuollon resurssien turvaamiseen. Maksun määräytymisen periaatteena on vuosittaista tupakkavalvontamaksua lukuun ottamatta, että valvonnasta perittävien maksujen tulee vastata valvonnasta kunnalle aiheutuvia todellisia kustannuksia. Lisäksi talousarviossa on varattava varoja yllättäviin tilanteisiin, kuten esimerkiksi elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden varalle sekä valitusten selvittämiseen, koska kunta ei voi periä maksua niiden tutkimisesta ja selvittämisestä. Myöskään neuvonnasta ja tiedotuksesta ei voida periä maksua.

Valvontasuunnitelmien mukaisista tarkastuksista peritään hyväksytyyn taksan mukainen maksu. Poikkeuksena tästä on tupakkalain valvonta, josta ei peritä enää erillistä tarkastusmaksua, vaan siitä peritään vain hakemuksen/ilmoituksen käsittelemäksu, sekä vuosimaksu, joka käsittää myyntiluvan valvonnan. Myös tämä vuosimaksu on ilmoitettu hyväksytyssä taksassa.

Valvontahankkeisiin liittyvät tarkastukset voivat olla maksullisia, jos ne sisältyvät valvontasuunnitelmaan. Uusintatarkastukset ovat myös pääsääntöisesti maksullisia samoin kuin uuden kohteen hyväksyminen/ilmoituksen käsittely. Tuntimaksun määrä perustuu valvonnan suorittamisesta aiheutuneisiin todellisiin kokonaiskustannuksiin ja lasketaan kuntaliiton yleiskirjeen 10/80/2011 mukaisesti.

Taksa tarkistetaan vuosittain edellisvuoden tietojen sekä seuraavaksi vuodeksi hyväksytyyn talousarvion perusteella ja se päivitetään tarvittaessa. Vuonna 2020 terveysterveysvalvonta saa maksutuottoina arviolta 81.000 €.

8. LAATUJÄRJESTELMÄ

Terveysvalvonnalla on laatu järjestelmä, joka käsittää koko toiminta-alueen. Nykyinen laatu käsikirja päivitettiin vuonna 2018.

Terveysvalvonnan laatupolitiikka:

Laatujärjestelmän tavoitteena on taata tasa-arvoinen, ammattimainen ja puolueeton valvonta. Lisäksi laatujärjestelmän tarkoituksena on toiminnan tehostaminen. Hyvän laadun tukipilarina on ammattitaitoinen henkilöstö, joka on perehtynyt laadunvarmistustyöhön ja ymmärtää sen tärkeyden.

Terveysvalvonta katsoo, että valvonnan suunnittelu, tarkastukset ja dokumentointi ovat toiminnan keskeisiä elementtejä. Valvonnan suunnittelu käsittää valvonnan eri osa-alueiden yhteisten valvontasuunnitelmien laatimisen, jossa otetaan huomioon myös painopisteet. Suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset valvonta-ohjelmat. Suunnitelmien tulee olla helposti ymmärrettäviä ja ne päivitetään vuosittain. Asiakkaita kohdellaan asiallisesti, ammattimaisesti ja puolueettomasti. Dokumentointi käsittää raporttien laatimisen, suoritteiden kirjaamisen tietojärjestelmään sekä raportoinnin keskusviranomaisille.

Laatujärjestelmä perustuu jatkuvan parantamisen periaatteelle, jota toteutetaan esim. sisäisten ja ulkoisten auditointien kautta.

Terveysvalvonta käyttää myös digitaalista LaatuNet-laatujärjestelmää, joka on laadittu erityisesti ympäristöterveydenhuollon tarpeisiin. LaatuNet perustuu ISO 9001-standardiin ja SHQS-järjestelmään. Vuonna 2019 suoritettiin sisäisiä auditointeja LaatuNetin ohjeiden mukaisesti sekä elintarvikevalvonnan kansallinen interkalibrointi. LaatuNetissä on selkeät prosessikuvaukset koko maan valvonnan yhtenäistämiseksi. Tulevina vuosina LaatuNetiä käytetään aktiivisemmin, ja kun sitä käytetään täysimääräisesti, voimme siirtyä kokonaan siihen ohjelmaan, koska se on sovitettu paremmin juuri ympäristöterveydenhuollon toimintaan. SHQS-järjestelmä ei ole käsittänyt eläinlääkintähuoltoa, mutta LaatuNetin laatujärjestelmään sisältyy myös eläinlääkintähuolto.

9. LABORATORIOANALYYSIT

Viranomaisnäytteet on analysoitava aina akkreditoidussa laboratoriossa, jolla tulee olla myös Ruokaviraston hyväksyntä. Elintarvike- ja vesinäytteiden viranomaistutkimuksiin käytetään nykyisin Seinäjoella sijaitsevaa SeiLab Oy:tä. Sisäilmanäytteiden analysointiin käytetään Ruokaviraston hyväksymää laboratoriota. Terveysvalvonnan oma näytteenottaja ottaa useimmat viranomaisnäytteet ja kirjaa ne VATI-ohjelmaan.

10. VIESTINTÄ JA ASIAKASPALVELU

Ympäristöterveydenhuolto pyrkii välittämään tietoa yleisölle tiedotusvälineiden ja sosiaalisen median kautta sekä eri sidosryhmille suoran yhteydenoton, esim. säh-

köpostilistojen kautta. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) edellyttää mm., että kuntien toiminta on avointa ja antaa yksilölle tiedonsaantioikeuden. Pyrimme lisäämään ympäristöterveydenhuollon näkyvyyttä tiedottamalla etukäteen valvonnan painopisteistä ja tavoitteista sekä lisäämään toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia. Aktiivisella tiedottamisella erityistilanteissa varmistetaan turvallisuuden ja terveyden kannalta tärkeän tiedon saanti.

Viestintä voi olla sekä sisäistä että ulkoista. Ulkoisen viestinnän osa-alueita ovat esim. asiakaspalvelu, eri kohderyhmien tiedottaminen ja koulutus. Viestintä on suunnattu eri kohderyhmille, kuten kuntalaisille, toiminnanharjoittajille, muille viranomaisille ja muille asiakkaille.

Sekä sisäisen että ulkoisen viestinnän tulee olla avointa ja toimivaa. Sen vuoksi ympäristöterveydenhuolto on laatinut viestintäsuunnitelman. Suunnitelmassa kuvataan sisäistä tiedotusta, asiakaspalvelua ja -neuvontaa, yhteydenpitoa tiedotusvälineisiin, kotisivuja, luentoja, tiedotustilaisuuksia sekä viestintää erityis- ja valmiustilanteissa. Viestintäsuunnitelma käydään läpi vuosittain ja päivitetään tarvittaessa. Ympäristöterveydenhuollon tavoitteena on tarjota kaikille asiakkailleen hyvää ja tasavertaista palvelua. Terveysvalvonnan laatujärjestelmän mukaan OIVA-raportit on lähetettävä asiakkaalle 8 työpäivän kuluessa, muut tarkastusraportit 10 päivän kuluessa, ilmoitukset käsitellään 14 päivän kuluessa ja päätökset annetaan 60 työpäivän kuluessa.

11. HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä ja keskusviranomaisten ohjeissa veloitetaan ao. viranomaisia laatimaan häiriötilanteisiin varautumista koskeva suunnitelma.

Ympäristöterveydenhuollolla on valmiussuunnitelma häiriötilanteiden varalta. Suunnitelma käydään läpi vuosittain ja päivitetään tarvittaessa. Valmiussuunnitelmassa on kuvattu menettelytavat seuraavissa tilanteissa:

- talousveden ja uimaveden saastuminen
- elintarvikevälitteiset epidemiat
- sisäilmaongelmat
- tietojärjestelmän ja tietoturvan häiriöt
- kemialliset onnettomuudet
- eläinlääkinnälliset riskit ja epidemiat
- säteilyvaara
- muut riskitekijät; terroriteot

Terveysvaaratilanteet voidaan saada selville esim. seuraavien kautta:

- RASFF-ilmoitukset (Rapid Alert System for Food and Feed)
- Ruokaviraston ilmoitukset
- viranomaisnäytteiden tutkimustulokset

- yrittäjien omavalvonta
- valitukset

Toimenpiteet terveysvaaratilanteissa:

1. arvioidaan mahdollisesti syntyneet terveyshaitat ja annetaan määräyksiä haitan ehkäisemiseksi tai poistamiseksi
2. tiedotetaan tilanteesta totuudenmukaisesti
3. annetaan muille viranomaisille asiantuntija-apua
4. huolehditaan tilanteen ja ympäristön seurannasta terveydelliseltä kannalta

11.1 Vesivälitteisten epidemioiden ja ruokamyrkytysepidemioiden selvittely

Vesivälitteistä epidemiaa (sekä talousvesi että uimavesi) tai ruokamyrkytysepidemiaa epäiltäessä tehdään tapauksesta selvitys viipymättä. Selvityksiä/valituksia varten on laadittu sisäiset menettelyohjeet (valmiuskansiossa). Selvitys tehdään aina yhdessä terveydenhuollon kanssa. Selvityksiä varten ei ole erikseen budjetoituja varoja. Vuoden 2020 talousarvioon on varattu 3.000 € näytteiden tutkimista varten. Tuo summa käytetään sekä epidemioiden selvittelyihin liittyvien näytteiden analysointiin että muihin vuoden aikana mahdollisesti ilmeneviin äkillisiin tutkimustarpeisiin. Epidemiaselvittelyssä syntyy analyysikustannusten lisäksi kustannuksia myös työajasta.

Elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (1365/2011) mukaan kunnassa tulee olla selvitystyöryhmä. Selvitystyöryhmän asettaa valvontajaosto. Yhteistoiminta-alueemme selvitystyöryhmän jäsenet on mainittu taulukossa 3. Ryhmän puheenjohtajana toimii ympäristöterveydenhuollon päällikkö.

Varsinainen jäsen	Varajäsen
Kimmo Kuisma Tartuntataudeista vastaava lääkäri	Britt-Mari Bjön Avohoidon ylilääkäri
Chatrine Norrbacka Hygieniahoitaja	Britt-Marie Granqvist Sairaanhoitaja
Marit Björkstrand Ympäristöterveydenhuollon päällikkö	Leif Karlström Terveystarkastaja
Annika Långbacka Hygieenikkoeläinlääkäri	Susanne Granbäck, Kunnaneläinlääkäri
Annika Porthin Terveystarkastaja	Susanne Jankens Terveystarkastaja
Andreas Svarvar Toimitusjoht., Pietarsaaren Vesi	Ben Ingman Käyttöpäällikkö, U-pyyn voimalaitos Oy

Taulukko 3. Ruokamyrkytysryhmän jäsenet (joulukuu 2019)

Selvitysmenettelyyn sisältyvät seuraavat keskeiset tehtävät:

1. Selvitystyön pikainen aloitus kaikilla eri osa-alueilla (tarkastukset, näytteiden analysointi, epidemiologiset tutkimukset).

2. Epäilyistä tapauksista tehdään ilmoitus RYMY-tietojärjestelmään. Ilmoituksen tekee tartuntataudeista vastaava lääkäri.
3. Varmistetaan, että kaikki epidemian selvittelyssä tarvittavat selvitykset tulevat tehdyiksi.
4. Varmistetaan toimenpiteiden yhteen sovittaminen epidemian hallintaan saamiseksi.
5. Varmistetaan eri tutkimuksia suorittavien viranomaisten ja muiden tahojen välinen tiedonkulku.
6. Otetaan tarvittaessa yhteys muihin viranomaisiin.
7. Epidemiasta tiedottaminen asianosaisille.
8. Johtopäätökset epidemian syystä ja lähteestä.
9. Terveysvalvonta laatii Ruokaviraston mallin mukaisen loppuraportin, joka lähetetään Ruokavirastoon, Valviraan, THL:ään ja aluehallintovirastoon RYMY-tietojärjestelmän kautta.

Tiedotusvastuu jakautuu seuraavasti:

- Tartuntatautilääkäri (Kimmo Kuisma tai hänen sijaisensa) vastaa sairastuneita ihmisiä ja heidän hoitoaan sekä näytteenottoa koskevasta tiedotuksesta.
- Ympäristöterveydenhuollon päällikkö vastaa epäiltyjä elintarvikkeita tai vettä sekä analyysituloksia koskevasta tiedotuksesta.
- Asianomaisen vesilaitoksen johtaja vastaa vedenpuhdistusta ja vesitekniikkaa koskevasta tiedotuksesta.

12. VALVONTASUUNNITELMAN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan osavuosisraporttien yhteydessä kolme kertaa vuodessa tai tarvittaessa. Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan keskusviranomaisten ohjeiden mukaisesti. Arviointi perustetaan valvontatilastoon. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään tulevan toiminnan suunnittelussa.

Arviointi suoritetaan yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisen taulukon 4 mukaan.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	<ul style="list-style-type: none"> • kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus • valtakunnallisten ja omien painopisteiden valvonnan toteutuminen • tarkastuksissa esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä viranomaisen toimenpiteet epäkohtien korjaamiseksi ja olosuhteiden saattamiseksi määräysten mukaiselle tasolle

Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)	<ul style="list-style-type: none"> toteutuneiden tarkastusten lukumäärä näytteet ja analyysit valvontahankkeisiin osallistuminen
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	<ul style="list-style-type: none"> valvonnasta saadut maksutulot toimialoittain valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus	<ul style="list-style-type: none"> voimavarojen riittävyys suhteessa lainsäädännön vaatimukseen, valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan selvitys siitä, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunnitelmalliseen valvontaan ja paljonko muihin tehtäviin erittely henkilöstövoimavarojen kohdentamisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA) valvonnan vaikuttavuuden arviointi
Toiminnan kehittämistarpeet	<ul style="list-style-type: none"> toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavana toimintavuonna
Arviointi- ja ohjauskäynnit	<ul style="list-style-type: none"> todetut hyvät käytännöt, kehitettävät asiat ja korjattavat asiat

Taulukko 4. Paikallisen valvonnan toteutumisen arviointi

13. VALVONTASUUNNITELMAN JA SEN ARVIOINNIN HYVÄKSYMINEN

Valvontajaosto hyväksyy sekä ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman että sen arvioinnin, ja suunnitelma annetaan tiedoksi sosiaali- ja terveyslautakunnalle. Valvontasuunnitelman toteutumisesta raportoidaan VATI- ja VYHA-ohjelmien kautta. Jaostossa käsiteltävä valvontasuunnitelman arviointi lähetetään aluehallintovirastoon VYHA:n kautta.

Talousarvion ja taksan hyväksyy sosiaali- ja terveyslautakunta.